

Posudek na diplomovou práci Marie Radkovské *Idea křížových výprav ve 14. století: Philippe de Mézières-Songe du Vieil Pelerin*; Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Praha 2006, 88 stran, 20 stran obrazových příloh

Marie Radkovská si zvolila pro svoji diplomovou práci téma velmi obtížné a v české historiografii prozatím takřka nedotčené. Rozsáhlá tvorba křižáka, diplomata, myslitele, literáta a nadšeného hlasatele nové kruciáty Philippa de Mézières (1327-1405) přitom již svými bohemikálními pasážemi a narážkami může při citlivém využití obohatit náš pohled na postavení českých zemí v Evropě 14. a počátku 15. století. Právě v tomto období se zde totiž výrazně stýkaly a potýkaly nejen dynastické zájmy, ale také politické vize a ideové proudy.

Diplomantka správně postřehla, že zvláště Philippova alegorická skladba *Songe du Vieil Pelerin* (*Sen Starého poutníka* 1389) představuje prvořadý historický pramen. Na základě autorovy reflexe vložené do úst alegorických postav se Marie Radkovská zamyslela zvláště nad charakterem křižáckého ideálu v soudobé společnosti. Vedle korunovaných hlav, se kterými Philippe de Mézières udržoval úzké styky (kyperský král Petr I., francouzští králové Karel V. a Karel VI.) zaujímá zvláštní postavení císař Karel IV.. Jeho obraz vykreslil Starý poutník s ohledem na své celoživotní zaujetí a na specifika žánru, ve kterém psal. V české historiografii byl Philippe de Mézières ostatně prozatím citován především v souvislosti s návštěvou kyperského krále Petra z Lusignan v Praze roku 1364 nebo v pojednáních o cestě Karla IV. do Francie roku 1378.

Struktura předložené diplomové práce plně odpovídá vytčenému tématu. Kapitola nazvaná Příběh snu se logicky soustředí kolem klíčového roku 1389, kdy byl monumentální *Sen starého poutníka* dokončen. Prostřednictvím alegorických obrazů, tradovaných příběhů i osobních svědectví učí „sokolník“ Philippe létat svého svěřence „bílého sokola s pozlaceným zobákem a drápy“ a nastavuje mu zrcadlo ctností ideálního panovníka. Na bedra mladého krále přitom klade zásadní úkoly – reformu Francie a celého křesťanstva, mír a jednotu v západní církvi a především křížové tažení na osvobození Svaté země. V úvodních částech své diplomové práce Marie Radkovská podle mého názoru správně rekapituluje obsah spisu, v českém prostředí takřka neznámého, čímž získala solidní podklad k následným kritickým historiografickým analýzám. Právem také podtrhuje didaktický charakter celého díla, které je třeba řadit do složitějšího proudu tzv. knížecích zrcadel. Přínosná a užitečná je i kapitola 2 –

Passium generale v 1. polovině 14. století, zvláště pasáž o křížáckých projektech počátku 14. století (s. 13-18).

K jádru diplomové práce přechází Marie Radkovská ve třetí kapitole nazvané Skutečnost a Sen. Lze s ní souhlasit v názoru, že jedním z klíčových okamžiků Philippova života byla osobní účast v bojích u Smyrny. Setkání s „realitou orientu“ zanechalo v tomto výjimečném muži velmi silné dojmy a jeho cesta za dobrodružstvím se tak stala zásadním mezníkem jeho života i tvorby. V podkapitole 3.2 diplomantka citlivě charakterizuje Philippovy cesty po Evropě a jeho spojení s křížáckou slávou opředěnými Lusignany, zvláště kyperským králem Petrem.

K obzvlášť zdařilým pasážím diplomové práce patří hodnotící podkapitoly o dobytí Alexandrie a charakteristika úlohy, kterou toto město a Kypr v idealizovaném Snu sehrály (s. 33-38). Pozoruhodná je též diplomantčina charakteristika symbolické šachovnice, která posloužila Philippu de Mézières jakožto preceptorovi Karla VI. k formulaci obrazu ideálního panovníka. Královna Pravda se vskutku ve Snu starého poutníka pouští do naučných tahů partie, které se dotýkají sfér diplomacie, vnitřní politiky, financování i praktických otázek, např. řádného zásobování. Zaslouženou pozornost věnovala Marie Radkovská konkrétním plánům na křížovou výpravu, v němž byla králi českému přiřčeno posláním táhnout do Konstantinopole. V Rašce, Bulharsku a byzantské říši se měl pokusit obnovit katolickou víru a poslušnost vůči papeži a zároveň zadržet Turky a přimět je odejít zpět přes „rameno svatého Jiří“.

Z hlediska českých dějin je nezásadnější 4. kapitola diplomové práce, nazvaná Čechy, Francie a Sen (s. 53-59) a Portrét Karla IV. a Lucemburků ve Snu (s.59 – 66). Souhlasím s autorkou, že při zkoumání portrétu Karla IV. i dalších členů dynastie Lucemburků ve Snu Starého Poutníka je kromě subjektivity autorova pohledu třeba mít na zřeteli charakter díla jako morálně-výchovného panovnického zrcadla. Ideál středověkého panovníka obsahoval veškeré rytířské ctnosti: moudrost a prozíravost, sílu a statečnost, ochranu slabších. Navíc měl být středověký panovník muž vzdělaný, spravedlivý, zbožný a štedrý. Jakýmsi vrcholem a naplněním poslání každého rytíře, tedy i panovníka, pak byla účast na křížové výpravě. Jako funkční a nápadité hodnotím v diplomové výpravě i rozlišení Philippových názorů na české panovníky do tří rovin v návaznosti na výše uvedený ideál: spravedlnost a s ní ochrana zákonů, dále bohatství a štedrost, a nakonec myšlenka křížových výprav, která se však vyskytuje v pozadí všech rovin autorova svědectví.

Podkapitola 4.3 „Návštěva Paříže 1378“ věnuje na základě dosavadní literatury pozornost vztahům mezi dynastiemi Valois a Lucemburků. Osobně bych zde vyzdvihl

hodnocení tzv. entremets s námětem z první křížové výpravy, pravděpodobně inspirované právě Starým poutníkem Philippem de Mézières (s. 71-76).

V závěru Marie Radkovská naznačila, že si plně uvědomila složitost Philippovy osobnosti: idealista, utopista, křižácký fantasta, ale také kancléř, vyslanec, rádce a vychovatel. Poslední řádky diplomové práce lze tak zároveň chápat jako otevření bran a vrátek k dalším výzkumům, protože diplomantka nepochybně bude v bádání na tomto tématu pokračovat. Nabízí se zvláště srovnání literátovy tvorby s díly současníků, rovněž propagujících kruciátu na panovnických dvorech 2. poloviny 14. století. Hlubší komparativní analýzu si možná v budoucnu zaslouží i duchovní rozměr mimořádné Philippovy osobnosti, například jeho vytrvalá propagace svátku Uvedení P. Marie do Chrámu, slaveném původně ve východním ritu.

V diskusi při obhajobě diplomové práce by se diplomantka mohla podrobněji zamyslet nad následující otázkou (byť se jí v textu dotýká): čím je konkrétně ovlivněn obraz Karla IV. a Václava IV. (a potažmo tudíž i českých zemí) ve Snu starého poutníka? A jak by se dal vysvětlit značně kontrastující tón (zvláště pokud jde o císaře Karla) kupříkladu ve srovnání s Machoutovou veršovanou kronikou *Dobytí Alexandrie*?

Závěr posudku je jednoznačný: diplomantka využila tvůrčím způsobem vynikající jazykové znalosti (z vlastní zkušenosti vím, nakolik obtížný a někdy až enigmatický je text alegorického Snu, sepsaného v poetické střední francouzštině), zdokonalené mj. během ročního pobytu v rámci programu Erasmus na pařížské Sorbonně. Dokonale zvládla dostupnou literaturu, kriticky ji zhodnotila a prokázala schopnost samostatné práce se specifickým typem pramenů, totiž se stále nedoceňovanými prameny literárními. Diplomovou práci Marii Radkovské, která obsahuje řadu cenných poznatků a námětů, rád doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 30. 8. 2006

PhDr. Martin Nejedlý, Dr.